

Міністерство культури України
Національна бібліотека України для дітей

Дослідник і співець її величності Природи

*Інформаційний бібліографічний список
для організаторів дитячого читання
до 155-річчя від дня народження канадського
письменника-натураліста Е. Сетона-Томпсона*

2015

ББК 919:83
Д 70
УДК 016:82

Укладач Н. П. Сисоєва
Літературний редактор Н. М. Кійко
Відповідальна за випуск А. І. Гордієнко

Дослідник і співець її величності Природи : інформ. бібліограф. список для організаторів дит. читання до 155-річчя від дня народж. канадського письменника-натураліста Е. Сетона-Томпсона / Нац. б-ка України для дітей ; уклад. Н. П. Сисоєва. — Київ, 2015. — 20 с.

Посібник включає біографічну довідку до вивчення творчості Сетона-Томпсона в школі, список літератури та ресурсів мережі Інтернет про його життєвий і творчий шлях, хронологічну таблицю творів, фільмографію, вікторини, кросворди тощо.

Ернест Сетон-Томпсон

Ернест Сетон-Томпсон відомий усьому світові як видатний канадський письменник-натураліст, художник-аніمالіст, вчений зоолог, орнітолог та громадський діяч. Його книжки прищеплюють любов до природи, формують екологічне мислення, яке необхідне усім людям для вирішення однієї з найважливіших проблем сучасності — охорони навколишнього середовища. Твори письменника стали класикою і міцно увійшли в коло дитячого читання, вони можуть бути посібником для юних натуралістів і справжньою енциклопедією лісового життя для тих, хто любить і захищає природу.

Майбутній письменник народився 14 серпня 1860 року на півночі Англії, в невеликому приморському містечку Саут-Шилдс. Його батько походив із династії судновласників, був володарем близько десяти суден, які перевозили товар в усі кінці світу. Численна родина жила в достатку. Коли Ернестові виповнилося шість років, справи батька погіршилися і родина змушена була шукати щастя за океаном. У 1866 році сім'я (в ній було десятеро дітей) емігрувала до Канади. Дитинство Сетона-Томпсона пройшло на фермі біля містечка Ліндсей, де батько купив ділянку землі серед лісу. В першу ж зиму маленький Ернест пішов з братом до школи. Цей переїзд до Канади визначив подальшу долю письменника. Хлопчик опинився в зовсім незвичних для нього умовах. Йому відкрився новий світ лісів, світ рослин та тварин. Він часто грався з братами в лісі. Тварини, птахи, індіанці та полювання — ось що з дитинства приваблювало майбутнього письменника. Тут він зробив свої перші записи про поведінку тварин, перші малюнки, в яких намагався передати характер та особливості звірів і птахів. Після продажу ферми, у 1870 році родина переїхала до Торонто, де Ернест продовжив шкільне навчання. Вчителі говорили батькам, що він дуже здібний учень. В ці роки його улюбленим місцем були околиці Торонто з безліччю жвавих птахів, яких він малював по пам'яті та з натури. Після напружених занять в школі, кожне літо Ернест гостював у нових власників їхньої ферми. Тут він продовжував свої натуралістичні спостереження. Якось він знайшов мертвого яструба, зробив з нього опудало і став малювати портрет. Ця картина стала першим кроком на шляху його творчих шукань в юнацькі роки. Ще до закінчення школи він знав, що стане натуралістом. Але

батько був проти, бо ця професія не давала змоги заробити грошей. Він вважав, що краще вчитися на художника, тому в 1876 році шістнадцятирічний Ернест влаштувався в студію до молодого художника, місцевого майстра в якості учня. Після двох років праці юнак вступає до місцевої художньої школи, стає студентом Торонтського коледжу мистецтв, де навчається живопису та малюнку. За 1878-1879 учбовий рік отримав золоту медаль «За видатні успіхи в живописі» та можливість удосконалювати свою майстерність у Лондоні. У 1880 році Ернест стає студентом Школи живопису та скульптури при Королівській Академії Мистецтв. Найбільшою втіхою для нього тоді було відвідування лондонського зоопарку, де він просиджував цілими днями, роблячи ескізи тварин. Але провчився він в Академії тільки два роки. Постійна потреба в грошах, голодування надірвали його сили, і він змушений був в 1882 році повернутися додому, в Канаду. Щоб заробити грошей, він брався за будь-яку роботу. Але більше всього любив робити малюнки для вітальних листівок.

На запрошення старшого брата Артура поїхав до нього на ферму в Манітобу (провінція в Канаді). Садиба брата знаходилась недалеко від селища Карбері. Він прожив там п'ять років, і завжди згадував ці роки як «золоті часи», коли він сформувався як натураліст та письменник. Літом на фермі брата врятував виводок тетережат. Про цих птахів написав перший твір «Життя лугового тетерука», яке опублікував в 1883 році. Тут він продовжував писати невеликі оповідання та замітки для преси, публікувати багато статей про тварин. 1886 року виходить його перша книга «Ссавці Манітоби», після якої невдовзі й з'явилася низка видань природничо-наукового характеру. Сетон-Томпсон отримує замовлення на виконання малюнків для енциклопедичних словників із зоології, зокрема робить близько 1000 зображень для словника фауни.

Займаючись ілюстраціями, Ернест знаходить час писати великі картини. На отримані гроші він їде до Європи продовжити мистецьке навчання в Парижі. Тут Томпсона оточила популярність та слава, тому що мало хто з художників брався за зображення дикої природи та диких тварин. Особливо майстерно йому вдавались малюнки вовків. В 1891 році він виставляє свою картину «Сплячий вовк» (1890) у Паризькому Салоні на всесвітньовідомій офіційній

виставці творів мистецтва, що регулярно відбувалася в Парижі. Картина була сприйнята з захопленням, художник отримав премію. Сюжет наступної картини навіяла справжня подія, що сталася в Південних Піренеях. В самотній хатині жив мисливець, який полював на вовків. Якось зимовим вечором він не повернувся з полювання. Вранці люди дізналися, що його розірвали вовки. Картина називалась «Тріумф вовків», або «Марне очікування» (1892), яку митець представив 1893 року на Всесвітній виставці в Чикаго, присвяченій 400-річчю відкриття Америки. Також відомі й інші картини цієї тематики: «Лобо — король вовків» (1893) та «Погоня» (1895). Пристрасним шанувальником останньої став президент США Теодор Рузвельт. На його замовлення Сетон-Томпсон зробив копію центральної частини картини із зображенням вовка, яка зараз експонується в галереї імені Теодора Рузвельта.

1893 року до Томпсона звернувся американський видавець Скрібнер та запропонував йому видати книгу оповідань зі своїми малюнками. Так з'являється перша збірка письменника-натураліста «Тварини, яких я знав» (в перекладі «Мої дикі друзі»), що побачила світ у 1898 році в Нью-Йорку. Це видання показало, що у художній анімалістичній літературі народжується новий жанр — зооблетристика. Сам автор вважав, що він «поклав початок новому напрямку», пояснюючи, що в його книзі «вперше правдиво змальовано поведінку тварин», всі розповіді засновані на невигаданих фактах. І з цим важко не погодитися. Збірка «Тварини, яких я знав» містила вісім «біографій» різних звірів. Читачі з подивом дізналися, що про тварин можна розповідати, як і про людей, передаючи їх почуття і переживання, думки і, навіть, мрії. Книгу прикрашали чудові малюнки автора, які він розмістив на полях, які не просто пояснювали текст, а складали з ним єдине ціле.

Творча спадщина Сетона-Томпсона має у своїй скарбниці цілу галерею чудових образів тварин, яких полюбили і діти, і дорослі. Сетон-Томпсон ретельно вивчав їх звички та побут, розрізняв понад 100 голосів різних птахів і звірів, знав, як вони виводять своє потомство, як знаходять їжу, і до яких хитрощів удаються, щоб обдурити своїх ворогів. Тому в історіях автора про лісових тварин є багато незвичайного — всі вони зі своїм особливим характером, повадками, з єдиною у своєму роді долею, примхливі повороти якої захоплюють не менш,

ніж інтриги пригодницького роману. Він писав так, неначе сам був колись вороном, чи лисом, чи ведмедем. Надзвичайно популярними стали книги «Біографія грізлі» (1900), «Доля гнаних» (1901), «Тварини-герої» (1905), «Дикі тварини у себе вдома» (1913) та інші. Сетон-Томпсон був першим представником екологічної прози серед видатних канадських письменників-натуралістів (Д. Кервуд, Ф. Моует, Сіра Сова). Письменник був переконаний, що кожна тварина — дорожчівна спадщина, яку люди не вправі винищувати та мучити. З грізотою та неприязню розповідає Сетон-Томпсон про нелюдське знищення тварин користолюбивими і жорстокими людьми, такими, як мисливець Скотті («Крег — кутенейський баран»), Том («Мустанг-іноходець»), Кеді («Червоношийка»), голубиний злодій («Арно»), ловчі, які місяцями ганяються за безстрашним вовком («Лобо»). Протиставляє бездушним негідникам чесних простих людей: Мікі («Джек - Бойовий коник»), Ян («Слідами оленя»), негр Семмі («Королівська Аналостанка»), Уільям Рафтен, Каліб та бабуся Невіль («Маленькі дикуни»), Куонеб («Рольф у лісах»). Створює прекрасні образи дітей, для яких природа та тварини стали істинними друзями і помічниками: Джим («Вінніпезький вовк»), Ян та його вірні друзі («Маленькі дикуни»), хлопчик-сирота Рольф («Рольф в лісах») та інші.

Але тварини були не єдиним захопленням письменника. Томпсон вів насичене життя, кочував преріями, ніколи не міг довго жити у великих містах — його неминуче тягнуло до канадських та американських мисливців, фермерів, індіанців. Найбільшою його пристрастю були індіанці, їх побут, звичаї, знання природи. До індіанського народу він відчував щире почуття. Письменник глибоко захоплювався тим, як індіанці, чиє життя минало в лісах серед дикої природи, вміли читати її, мов відкриту книжку, проникаючи в усі її таємниці. Вивченню їхнього життя він присвятив багато років. Зібрані ним перекази, пісні, казки корінних жителів Канади складають декілька антологій, які були не менш відомими, ніж його розповіді про тварин. Серед них: «Берестяний сувій індіанців» (1907), «Книга лісової науки й індіанських премудрощів» (1912), «Підручник лісовика» (1912), «Євангеліє червоношкірого» (1938). Коли Сетону-Томпсону виповнилося 47 років, здійснилась його давня мрія — побувати в диких, не займаних цивілізацією місцях, побачити стада лісових бізонів, північних оленів карібу, численні

зграї диких гусей, зустрітися з індіанцями. На свої кошти вчений в 1907 році відправляється в тривалу піврічну подорож на Північ Канади, в басейн річки Маккензі, пропливши 2000 миль на каное по річках північної Канади; мапи, які складав під час подорожі, до сих пір вважаються шедевром картографії. Книгу про природу Півночі, її мешканців — індіанців і диких тварин — він поетично назвав «Прерії Арктики» (1911). Спогади про індіанців, які живуть у важких умовах канадської Півночі, з якими мандрував, пронизані своєрідним гумором, сповнені поваги до них. Письменник дружив і поважав цей народ, в 1938 році удочерив їх семирічну дівчинку Бьюлу (Ді), а ім'ям свого друга, індіанця Часка, назвав відкрите ним озеро. Індіанці із племені сіу, мовою яких розмовляв художник, дали йому прізвисько «Чорний Вовк», яким він дуже пишався.

Крім письменницької, журналістської роботи, Сетон-Томпсон займався громадською діяльністю, розробкою концепції ігрового виховання підлітків. Сетон-Томпсон став основоположником та керівником руху слідопитів в Північній Америці. В 1901 році Сетон-Томпсон поселився у Віллідж (Гринвіч, округ Ферфілд, штат Коннектикут) і у збудованому ним маєтку створив заповідник для птахів та тварин. Місцевим хлопчикам це не сподобалось, вони шкодили йому, як могли. І тоді він запросив їх до себе в маєток і став розповідати історії з життя американських індіанців. У 1902 році, започаткувавши навчально-виховну програму «Життя в природі по-індіанськи», запросив місцевих підлітків до участі в ній. Заняття проходили у формі гри — хлопці формували індіанське плем'я й навчалися премудростям життя індіанців. Головними чеснотами проголошувались честь, доброта та сміливість. Сетон-Томпсон керував таборами в Гринвічі до 1930 року. Саме він розробив систему «піонерінг», або першопрохідництво — виживання серед дикої природи, тактичні ігри, походи, маскування, будівництво переправ, плетіння мотузок. Після публікацій в журналах ряду статей (1902-1906 рр.) рух сформувався в загальнонаціональну організацію на чолі з автором. Діяльність Сетона-Томпсона сильно вплинула на лорда Бадена-Пауела, засновника скаутингу. Коли в США у 1908-1910 роках з'явилися скаути, Сетон-Томпсон підтримав нове починання. Щоб навчити молодь жити в гармонії з природою, учений вирішив залучити до цього рух

бойскаутів. Книги письменника «Берестяний згорток» та «Підручник лісовика» — активно використовувались скаутами. В 1915 році заснував американський аналог руху бойскаутів. Йому належать практично всі ранні збірки матеріалів з ідеології бойскаутського руху в США. Пізніше Баден-Пауел переробив книги Сетона-Томпсона, викинув з неї всі гуманні закони і ввів військову термінологію, описав військові ігри. В грі процвітали муштра й військова дисципліна. Сетон-Томпсон був проти воєнізації цілком мирної та цікавої гри. І все ж таки він вважається засновником організації бойскаутів в Америці, і саме завдяки йому американський скаутський рух зазнав значного впливу культури американських індіанців.

Менше знають Сетона-Томпсона як вченого — адже він не закінчував університетів і не захищав дисертацій. І все ж саме його слід визнати одним з основоположників натуралістичної екології. Саме він привернув увагу до детального вивчення поведінки тварин. Пізніше ця зоологічна наука отримала назву етології. В Канаді він отримав посаду «державного натураліста», що дало можливість ще більше займатись дослідженням тварин. Сетон-Томпсон в Канаді заснував «Лігу знавців і захисників лісу», метою якої було вивчення молоддю рідної природи та охорони тварин. Тут він займався педагогічною діяльністю, читаючи лекції студентам. Вченим написано ряд наукових праць із зоології. Основними науковими працями Сетона-Томпсона є «Життя північних тварин» у 2-х томах (1910) та «Життя диких тварин» у 4-х томах (1925-1927). За першу книгу йому була присуджена золота «Медаль костра», а за другу — найвищі нагороди Америки за наукову працю — золоту медаль імені Берроуза і золоту медаль «Елліот» (1928) Національного наукового інституту.

У 1930 році Сетон-Томпсон купив ранчо недалеко від Санта-Фе (штат Нью-Мексіко, США) і переїхав жити на західну околицю Америки. З 1931 року стає громадянином Америки. На своїй землі, за своїм проектом митець побудував «Замок Сетона» — величезний будинок на лоні природи із 48 кімнат. Поступово поруч з ранчо виникло поселення Сетона, там поселялись видатні американські письменники та художники. На схилі років Сетон-Томпсон продовжує свою письменницьку працю і, як людина різнобічно обда-

рована, пише автобіографічну книжку про своє життя «Шлях художника-натураліста» (1941), в перекладі «Моє життя».

Письменник помер 23 жовтня 1946 року в Санта-Фе. Доля подарувала йому довге життя — 86 років, яке він цілком присвятив природі, створивши більше 50 книжок. Все життя ним володіла невтомна пристрасть розгадувати всі таємниці і загадки із життя птахів та звірів, розповідати про них людям та передавати красу тварин в малюнках і оповіданнях. Після нього залишилась гігантська бібліотека — близько п'яти тисяч книг, альбоми, фотографії, щоденники, замальовки тварин і птахів, а також своєрідний зоологічний музей: опудала, тисяча шкур різних ссавців, дві тисячі пташиних шкурок та різноманітні пташині яйця. Спадщину письменника бережно охороняла його прийомна дочка Ді Барбара, яка улаштувала меморіальний комплекс та музей Сетона-Томпсона.

В 1960 році, в сторічну річницю народження письменника, була виконана його воля: його прах був розвіяний нащадками над пагорбами Сітон-Віллідж з борту маленького спортивного літака. Знаменитий натураліст остаточно возз'єднався з природою.

Юні читачі вдячні великому гуманісту Сетону-Томпсону за ті теплі почуття, які він пробуджує в них своїми оповіданнями із життя наших менших братів.

Детальніше ознайомитись із життєвим та творчим шляхом Е. Сетона-Томпсона, змістовно підготуватись до уроків з природознавства, зарубіжної літератури, образотворчого мистецтва допоможуть подані нижче матеріали: літературно-критичні джерела, електронні ресурси про письменника, хронологічна таблиця творів, вислови натураліста, фільмографія, вікторини, кросворди тощо.

Книги та статті про життя та творчість

Е. Сетона-Томпсона

Брандис Е. Сетон-Томпсон / Е. Брандис // От Эзопа до Родари / Е. Брандис. — М., 1980. — С. 177-178.

Огляд творчості письменника-аніمالіста та її значення для розвитку американської літератури.

Вайсман Н. Натуралист, письменник, художник : (к 130-летию со дня рождения Эрнеста Сетона-Томпсона) / Н. Вайсман // Детская литература, 1990 : сб. статей. — М., 1990. — С. 177-190.

Літературознавчий нарис про життєвий та творчий шлях Сетона-Томпсона та роль його творів у екологічному вихованні підростаючого покоління.

Ernest Seton-Thompson (1860-1946) // Усі зарубіжні письменники. — Харків, 2006. — С. 24-27.

Стисла біографічна довідка, коротка характеристика оповідання «Лобо».

Свенцицкая О. Эрнест Сетон-Томпсон (1860-1946) / О. Свенцицкая // Антология мировой детской литературы. — М., 2002. — Т. 6. — С. 446-448.

Нарис життя та творчості.

Сетон-Томпсон Эрнест (1860-1946) : американський письменник і натуралист // Все обо всех. — М., 1997. — С. 378-383.

Коротка біографія.

Сетон-Томпсон Эрнест // Писатели нашего детства. 100 имен. — М., 1998. — С. 332-336.

Літературно-критична стаття про творчість, список основних творів, відомості про перекладачів, ілюстраторів, екранізації.

Сыроечковский Е. Предисловие / Е. Сыроечковский, Э. Рогачева // Сетон-Томпсон Э. Прерии Арктики / Е. Сетон-Томпсон. — М., 1987. — С. 5-14.

Наукова діяльність природничого дослідника, вченого Сетона-Томпсона та опис подорожі на Північ Канади в 1907 році.

Тубельская Г. Сетон-Томпсон Эрнест / Г. Тубельская // Зарубежные детские писатели : сто имен : биобиблиогр. справочник. / Г. Тубельская. — М., 2006. — Ч. 2. — С. 108-117.

Життєвий та творчий портрет письменника.

Эрнест Сетон-Томпсон // Зарубежная литература для детей и юношества. В 2-х ч. — М., 1989. — Ч. 2. — С. 193-195.

Аналіз творчості письменника в жанрі анімалістичної літератури.

Эрнест Сетон-Томпсон (1860-1946) // Зарубежная детская литература. — М., 1982. — С. 239-240.

Значення творчості письменника у розвитку канадської дитячої літератури.

Матеріали до вивчення творчості письменника в школі

Губич Г. Орієнтовне планування уроків світової літератури : 5 кл. : методика, пошук, досвід : завтра - на урок / Г. Губич // Всесвіт. літ. в шк. України. — 2013. — № 5. — С. 42-47.

Розробки уроків, що знайомлять учнів з творчістю Сетона-Томпсона, розкривають своєрідність авторського відображення природи в оповіданні «Лобо».

Гузь О. Ернест Сетон-Томпсон (1860-1946). «Снап», «Лобо». «Доміно» / О. Гузь // Зарубіж. літ. в шк. України. — 2013. — № 11. — С. 36-47.

Розробки уроків для п'ятикласників, що присвячені цілісному аналізу оповідань «Снап», «Лобо», «Доміно».

Каніболоцька О. Аудіокниги як засіб розвитку навичок мовного спілкування у процесі вивчення зарубіжної літератури : на матеріалі оповідання «Чинк» Е. Сетона-Томпсона / О. Каніболоцька // Всесвіт. літ. та культура в навч. закл. України. — 2012. — № 12. — С. 14-15.

Методична розробка уроку-гри зарубіжної літератури у 6 класі.

Ніколенко О. Эрнест СетонТомпсон — натхненний співець природи : нова програма: природа і людина / О. Ніколенко, Т. Колева // Зарубіж. літ. в шк. України. — 2013. — № 5. — С. 12-18.

Матеріали до уроків, що включають цікаві факти з життя та творчості, історію написання, критичний аналіз оповідань «Снап», «Лобо», «Доміно», творчі завдання та літературні ігри.

Підпалько В. Використання біографічних загадок на уроках світової літератури : [Ернест Сетон-Томпсон] / В. Підпалько // Все для вчителя. — 2014. — № 4. — С. 50.

Віршовані загадки про різних зарубіжних письменників, яких вивчають у 5 класі, в тому числі про Сетона-Томпсона.

Пітерська О. Природа і людина : 5-й кл. / О. Пітерська // Світова література. — 2014. — № 23. — С. 19-27.

Цикли уроків за творчістю письменника-аніمالіста, які мають на меті за допомогою використання інтерактивних вправ та завдань поглибити знання учнів про тварин через характеристику образів оповідання «Лобо».

Ромашко Н. В ім'я захисту тваринного світу : (оповідання Е. Сетона-Томпсона «Лобо») / Н. Ромашко // Все для вчителя. — 2010. — № 15. — С. 36-37.

Сценарій уроку, що присвячений художньому аналізу оповідання «Лобо», охороні природи та братів наших менших.

Ресурси Інтернет

Арнольд А. Душа волка: новый взгляд на природу [Електронний ресурс] : [життєвий та творчий шлях, громадська і педагогічна діяльність] / О. Арнольд // 1 september.ru : издательский дом «Первое сентября» : [веб-сайт]. — Електрон. дані. — Режим доступу: http://ruk.1september.ru/view_article.php?ID=201000110. — Назва з екрана.

Ернест Томпсон Сетон [Електронний ресурс] : [життєвий та творчий шлях письменника, художника, натураліста] // Вікіпедія : вільна енциклопедія : [веб-сайт]. — Електрон. дані. — Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Ернест_Томпсон_Сетон. — Назва з екрана.

Живе царство Сетона-Томпсона : рекомендаційний бібліографічний список літератури для читачів-учнів середнього шкільного віку : до 150-річчя від дня народження письменника / [Електронний ресурс] // Рівненська обласна бібліотека для дітей : [веб-сайт]. — Електрон. дані. — Режим доступу: http://www.rdobd.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=122:-doc&catid=39:2010-08-30-14-24-37&Itemid=80. — Назва з екрана.

Сетон-Томпсон Ернест [Електронний ресурс] : [із розділу «Письменник і природа» : рек. покажч. «Природа і людина» : біографічна довідка, основні твори, книги та статті про письменника, ілюстратори, портрети] // Національна бібліотека України для дітей: [веб-сайт]. — Електрон. дані. — Режим доступу: <http://chl.kiev.ua/default.aspx?id=1581>. — Назва з екрана.

Эрнест Сетон-Томпсон – писатель, художник, натуралист [Електронний ресурс] : [художня творчість, характеристика картин, ілюстрації до творів] // Студия Егора Чернорукова : [веб-сайт]. — Електрон. дані. — Режим доступу: <http://www.chernorukov.ru/articles/?article=618>. — Назва з екрана.

Крилаті вислови Е. Сетона-Томпсона

«Я пішов своєю особистою стежкою, не знаючи і не питаючи нікого, чи то була справді краща дорога. Я знав лише одне: це була моя дорога».

«Я впевнений, що кожна тварина являє собою дорогоцінну спадщину, яку ми не повинні знищувати і не повинні віддавати на муки нашим дітям».

«Кажуть, лев, який позбувся сили, орел, що втратив волю, і голуб, котрого розлучили з подругою, гинуть від розбитого серця».

«Кожна тварина є дорогоцінний спадок природи, котрий ми не маємо права знищувати без потреби».

«Я ніколи не підніму свою рушницю проти чудового і рідкісного звіра американських лісів. Цю клятву я не порушив».

Портрети письменника

[**Е. Сетон-Томпсон**] // Писатели нашего детства. 100 имен. — М., 1998. — С. 332.

[**Е. Сетон-Томпсон**] // Антология мировой детской литературы. — М., 2002. — Т. 6. — С. 446.

[**Е. Сетон-Томпсон**] // Сетон-Томпсон Э. Рассказы о животных / Э. Сетон-Томпсон. — Харьков, 1991. — На фронтиспісі.

[**Е. Сетон-Томпсон**] // Сетон-Томпсон Э. Рассказы о животных / Э. Сетон-Томпсон. — М., 1980. — На фронтиспісі.

[Е. Сетон-Томпсон] // Зарубіж. літ в шк. України. — 2013. — № 5. — 2-а с. обкл., С. 12.

[Е. Сетон-Томпсон] // Усі зарубіжні письменники. — Харків, 2006. — С. 24.

[Е. Сетон-Томпсон] // Энциклопедический словарь юного натуралиста. — М., 1981. — С. 241.

[Е. Сетон-Томпсон] // Сетон-Томпсон Э. Жизнь и повадки диких животных / Э. Сетон-Томпсон. — М., 1984. — С. 4.

Хронологічна таблиця творів

- 1883 — Життя лугового тетерука
- 1886 — Ссавці Манітоби
- 1891 — Птахи лісів Манітоби
- 1894 — Як упіймати вовка
- 1896 — Анатомія тварин
- 1898 — Тварини, яких я знав
- 1899 — Слід канадського оленя
- 1900 — Вистава звірят для малят
- 1900 — Біографія гризлі
- 1901 — Доля гнаних
- 1901 — Дванадцять картин з життя диких тварин
- 1902 — Крег і Джоні Ведмідь
- 1903 — Як гратися в індіанців
- 1903 — Маленькі дикуни
- 1903 — Як збудувати справжній індіанський вігвам
- 1903 — Як гурту хлопчаків стати індіанським племенем
- 1904 — Червона книга
- 1904 — Монарх, Великий ведмідь Талаки
- 1905 — Байки і міфи лісу
- 1905 — Тварини-герої
- 1907 — Берестяний сувій індіанців
- 1907 — Природна історія десяти заповідей
- 1909 — Фауна Манітоби
- 1909 — Життєпис Срібного лиса
- 1910 — Життя північних тварин, у 2-х томах
- 1910 — Хлопці-скаути Америки
- 1911 — Прерії Арктики

- 1911 — Рольф у лісах
1912 — Книга лісової науки й індіанських премудрощів
1912 — Підручник лісника
1912 — Червона хати́на
1913 — Дикі тварини у себе вдома
1915 — Покинутий котик
1915 — Легенда про Білого північного оленя
1915 — Життя в природі по-індіанськи
1916 — Звірячі стежки
1916-1918 — Посібник з життя в природі для дівчат
1917 — Проповідник з Кедрової гори
1917-1918 — Посібник з життя в природі для хлопців
1918 — Мова жестів у індіанців
1919 — Закони і правди маленької лісової хатинки
1921 — Вітер бізонів
1921 — Казки лісів
1921 — Книга про життя у природі
1922 — Хвостько. Історія сірої білочки
1923 — Десять заповідей у тваринному світі
1926 — Тварини
1925-1927 — Життя диких тварин, у 4-х томах
1928 — Тварини, яких варто знати
1929 — Крег, Кутіней Рем та інші історії
1930 — Біллі — собака, який творив добро
1930 — Гарненький койот та інші історії
1930 — Лобо, Бінго, Мустанг-іноходець
1932 — Історії про відомих тварин
1935 — Джоні Ведмідь, Лобо та інші історії
1937 — Життепис арктичного лиса
1937 — Величні історії величавих тварин
1937 — Головне про вовків
1937 — Піктограми старого Південного заходу
1938 — Євангеліє червоношкірого
1940 — Оповіді стежок і вогнищ
1941 — Шлях художника-натураліста (Моє життя). Автобіографія Ернеста Томпсона Сетона

Екранізації творів Е. Сетона-Томпсона

«**Ингомар-варвар**». Короткометражна драма. Режисер Девід Уорк Гріффіт. США, 1908.

«**Легенда о Лобо**». Пригодницький фільм. Сценарис Дуайт Хаузер, Джеймс Елгар; Оператор Ллойд Елгар, Джек Коуффер. США, 1962.

«**Король Гризли**». Вестерн. Режисер Рон Келлі. США, Канада, 1970.

«**Домино**». Художній фільм. Режисер Ігор Негреску. СРСР, 1973.

«**Мустанг-иноходець**». Художній фільм. Режисер Ігор Негреску. Україна, 1975.

«**Чинк**». Мультфільм. Режисер Леонід Каюров. Росія, 1992.

Вікторина про життя та творчість

Е. Сетона-Томпсона

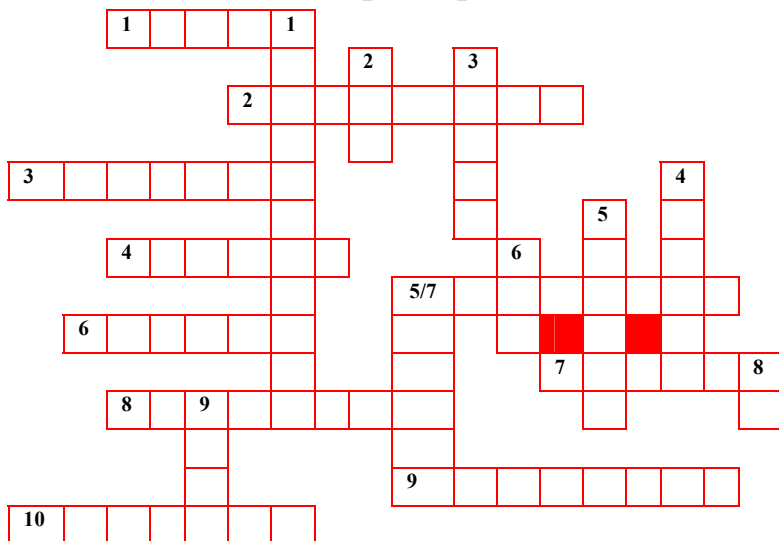
1. Де народився Сетон-Томпсон? (*Саут-Шилдс, Англія*).
2. Скільки років було Ернестові, коли сім'я переїхала до Канади? (*Шість років*).
3. Назва першого літературного твору Сетона-Томпсона? (*«Життя лугового тетерука»*).
4. Який улюблений герой-тварина у творчості Е. Сетона-Томпсона? (*Вовк*).
5. В яких містах навчався живопису Сетон-Томпсон? (*Лондон, Париж, Нью-Йорк*).
6. Назва картини, яку Сетон-Томпсон представив на виставці в Парижі 1891 року? (*«Сплячий вовк»*).
7. Хто з президентів США замовив картину художнику? (*Теодор Рузвельт*).
8. За яку книгу Сетон-Томпсон отримав найвищу нагороду американських натуралістів — золоту «Медаль костра»? (*«Життя північних тварин*).
9. Який молодіжний рух підтримував Сетон-Томпсон? (*Скаутський рух*).
10. Головний герой оповідання «Арно»? (*Поштовий голуб*).
11. Ім'я хлопчика з яким дружив вінніпезький вовк? (*Джим*).
12. Якої породи був собака з оповідання «Бінго»? (*Шотландська вівчарка*).

13. Яку команду хазяїна не хотів виконувати Чинк з одноіменного оповідіння? (*Сидіти на місці*).
14. Чого боявся головний герой оповідання «Лобо»? (*Вогнепальної зброї*).
15. Які риси характеру притаманні бультер'єру з оповідання «Снап»? (*Сміливість, хоробрість, безстрашність*).
16. З якого оповідання ви дізнаєтесь про історію одного чорнобурого лиса? («*Доміно*»).
17. Побут та звичаї якого американського народу вивчав та описував Сетон-Томпсон? (*Індіанців*).
18. Автобіографічний твір письменника? («*Шлях художника-натураліста*» («*Моє життя*»)).
19. Де в останні роки свого життя проживав Сетон-Томпсон? (*Санта-Фе, США*).

Літературно-математична вікторина за творами «Вінніпезький вовк», «Лобо», «Бінго»

1. Скільки собак виступили проти вінніпезького вовка в останній битві? (*40-50*).
2. Скільки лайок із запряжки Поля приймали участь у полюванні проти вінніпезького вовка? (*3*).
3. Скільки разів атакували собаки вінніпезького вовка? (*3*).
4. Скільки пострілів грянуло, щоб вінніпезький вовк загинув? (*3*).
5. Скільки вовків було у зграї Лобо? (*5*).
6. Скільки мисливців ловили Лобо? (*4*).
7. У скільки оцінили винагороду за вбивство Лобо? (*1000 доларів*).
8. Скільки важив Лобо? (*150 фунтів*).
9. Скільки собак Теннерея вціліло в сутичці з вовчою зграєю в оповіданні «Лобо»? (*6*).
10. Скільки днів і ночей пролежав Лобо у капкані? (*2 дні і 2 ночі*).
11. Скільки пальців на лапі у Бінго омертвіли і відпали після того, як він попав у вовчий капкан? (*2*).
12. По скільки капканів ставлять навколо кожної приманки для вовків в оповіданні «Бінго»? (*4*).

Кросворд

По горизонталі:

1. Ім'я індіанця, друга Сетона-Томпсона, в честь якого він назвав озеро.
2. Канадська провінція, де проживав старший брат письменника.
3. Місто в Канаді, куди переїхала сім'я Сетона у 1870 році.
4. Члени молодіжно-юнацького руху США.
5. Зоологічна наука, що вивчає поведки тварин.
6. Місто в Англії, де вчився живопису Сетон-Томпсон .
7. Назва відомої картини Сетона-Томпсона, створеної художником у 1895 році.
8. Корінний народ Америки, побут та звичаї яких вивчав письменник.
9. Ім'я ковбоя, який намагався впіймати Лобо.
10. Місцевість, долина в штаті Нью-Мексіко в США.

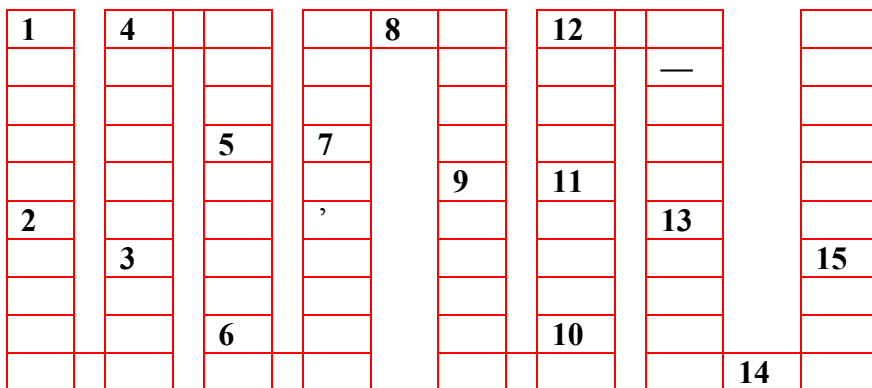
По вертикалі:

1. Ім'я кішки, що входить у назву оповідання Сетона-Томпсона.
2. Племя індіанців, мовою яких розмовляв письменник .
3. Ім'я корови із оповідання «Бінго».
4. Назва оповідання про пригоди лиса.
5. Ім'я Президента США, який замовив картину художнику.
6. Герой оповідання «Хлопчик і рись».
7. Мисливець з оповідання «Слідами оленя».
8. Ім'я хлопчика, друга вовка із оповідання «Вінніпезький вовк».

Відповіді на кросворд

По горизонталі:	По вертикалі:
1. Часка	1. Аналостанка
2. Манітоба	2. Сіу
3. Торонто	3. Донні
4. Скаути	4. Доміно
5. Етологія	5. Теодор
6. Лондон	6. Тор
7. Погоня	7. Ян
8. Індіанці	8. Джим
9. Теннерей	
10. Курумпо	

Чайнворд

У чайнворді кожне наступне слово починається тими буквами, якими закінчується попереднє.

1. Подруга вовка з оповідання «Лобо».
2. Назва річки, що зустрічається в автобіографічній книзі письменника «Мое життя».
3. Ім'я дівчинки з оповідання «Вінніпезький вовк».
4. Країна, де народився письменник.
5. Птах, якого у дитинстві Томпсон знайшов у лісі та намалював його.

6. Якої породи був собака Снап?
7. Господарська ферма в Америці.
8. Що використовували мисливці, щоб знешкодити вовків?
9. Художник, який малює тварин.
10. Штат в США.
11. Частина прізвища письменника.
12. Місто в США, де жив Сетон-Томпсон.
13. Тварина з оповідання «Джек-Бойовий коник».
14. Звір, який мучив цуценя із оповідання «Чинк».
15. Птах з першого оповідання письменника.

Відповіді на чайнворд

1. Бланка
2. Ассінібуон
3. Нінетта
4. Англія
5. Яструб
6. Бультер'єр
7. Ранчо
8. Отрута
9. Анімаліст
10. Техас
11. Сетон
12. Нью-Йорк
13. Кролик
14. Койот
15. Тетерук